

Andorra endreça la llengua

El projecte de llei del català ja ha entrat al Parlament d'Andorra. L'objectiu d'aquesta iniciativa és millorar l'estat precari de l'ús del català al Principat pirinenc, amb sancions incloses però que no afecten els treballadors immigrants.

ARXIU

ARXIU / FERNANDO FLUXIA

A l'esquerra l'actual cap de govern d'Andorra, Marc Forné, que succeí en el càrrec Òscar Ribas, a la imatge de la dreta. Des del 1993, primer Ribas i després Forné, ja havien tingut sengles avantprojectes de llei del català, abans que el projecte actual de normalització lingüística arribés a tràmit parlamentari.

El Principat d'Andorra és a punt de promulgar una llei que té per objecte regular l'ús del català, la llengua oficial del país. El projecte de llei d'ordenació lingüística —que es coneix popularment per "lleï del català"— ha estat lliurat al Parlament pel govern presidit per Marc Forné i el tràmit parlamentari, després de les vacances d'estiu, s'allargarà fins al 22 de setembre, últim dia per a la presentació d'esmenes. L'esdeveniment és notori i el text del projecte, conegut al carrer, ha provocat ja les primeres reaccions.

De fet durant els últims anys, han estat moltes les veus que des de la mateixa societat andorrana han denunciat la creixent precarietat de l'ús del català, especialment en al-

guns sectors com el comercial, i també en els patis de les escoles. El mateix govern d'Andorra, mitjançant una enquesta encarregada el 1995, va constatar aquesta precarietat i es va declarar decidit a impulsar una llei reguladora, de la necessitat de la qual ja feia anys que es parlava i que des del 1993 ja havia conegut dos avantprojectes que no havien sortit del despatx dels successius caps de govern, Òscar Ribas i Marc Forné.

Finalment, el projecte de llei ha passat a tràmit parlamentari i culmina així un llarg període de discussió en el si de la majoria governamental, amb la superació d'uns esculls que fonts properes a la majoria situen principalment en els criteris de disponibilitat lingüística

en el comerç, l'etiquetatge dels productes elaborats a Andorra i la fixació de sancions.

Una llei sense sorpreses. El projecte de llei d'ordenació lingüística té per objecte el desenvolupament de la Constitució Andorrana, que en el seu article 2.1 disposa que la llengua oficial de l'estat és el català. El text del projecte té 41 articles, agrupats en set títols: un títol preliminar que defineix els drets i els deures lingüístics generals; quatre títols dedicats respectivament a l'ús de la llengua en relació amb l'administració pública, els diversos sectors socioeconòmics, l'educació i l'esport i els mitjans de comunicació i les indústries culturals; un títol sobre promoció institucional i, finalment, l'apartat sobre infraccions i sancions.

El projecte de llei no és gaire diferent de l'avantprojecte que Marc Forné guardava al seu despatx des de feia dos anys, i no ofereix cap sorpresa que permeti augurar un canvi radical en els usos lingüístics a Andorra abans i després de la llei. Sí, però, que desenvolupa i generalitza la minsa normativa existent i codifica en forma de llei els usos ja assentats, tant en l'administració com en la societat, en matèria lingüística. Amb algun avenç significatiu, com el de la disponibilitat lingüística per als dependents del comerç i l'obligació d'etiquetar almenys en català els productes elaborats i distribuïts a Andorra per al consum interior, excepció feta dels que depenen de

franquícies estrangeres (tabac ros americà). En contrapartida, en un punt fonamental i especialment problemàtic pel que fa a la salut social de la llengua, com és el de l'educació, el text passa de puntes i despatxa el tema en un article de quatre línies que remet la seva regulació a la legislació específica en matèria educativa i als convenis internacionals.

Sancions. Les primeres reaccions en el si de la societat andorrana no s'han fet esperar, i han vingut significativament de les associacions d'immigrants. Els representants del Consell de Residents Espanyols, de la Unió de Francesos a l'Estranger i de l'Associació de Residents Portuguesos han coincidit a apreciar la necessitat de potenciar la llengua oficial amb una llei, però es mostren reticents a acceptar que aquesta prevegi sancions; unes sancions que tanmateix l'articulat no fa recaure en cap cas en els treballadors immigrants, sinó en els titulars de les empreses infractores.

A l'altre extrem de l'arc social, els representants empresarials coincideixen en el criteri que sempre és millor la persuasió que la sanció, si bé és evident que les seves reticències deriven d'altres neguits: Jordi Marquet, president de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis, ha declarat a la premsa andorrana que "el govern hauria de tenir en compte que tenim molta mà d'obra estrangera que no arriba a quedar-se al país més de dos anys", uns arguments que remet a una altra qüestió viva dins el món polític i social andorrà: l'interès -econòmic- de molts empresaris que continuï *sine die* la gran rotació de treballadors que sempre ha caracteritzat el mercat de treball andorrà, i que permet la contractació de la mà d'obra més barata, menys qualificada i alhora menys exigent. El mateix criteri antisancions ha manifestat Marc Aleix, president de la Unió Hotelera -la patronal del sector-, que ha acusat el govern de no tenir en compte la realitat social del Principat.

Entre els sectors més sensibilitzats per la qüestió de la llengua, hi

PUNTS PRINCIPALS DE LA LLEI

- La llengua catalana és la llengua pròpia del poble andorrà.
- La llengua oficial de l'estat és el català.
- El català ha de ser la llengua d'ús general a Andorra.
- El català és la llengua de totes les institucions públiques.
- El català és la llengua d'ús normal i general en totes les activitats socials i públiques.
- Tothom té el dret de ser atès en català en tots els àmbits públics i socioeconòmics.
- El govern ha de promoure els mitjans necessaris per a la integració lingüística.
- Els noms comercials i denominacions socials, els rètols d'establiments i la publicitat han de ser en català.
- L'etiquetatge dels productes fabricats o envasats a Andorra per al seu consum interior ha de contenir tots els textos almenys en la versió catalana. S'exceptuen certs productes elaborats en ús de llicències o franquícies estrangeres.
- Qualsevol part interessada té dret a contractar en català.
- Tot el que fa referència a la llengua en l'àmbit educatiu es regula per la legislació específica en aquesta matèria i pels convenis internacionals.
- Les administracions públiques han de fomentar l'extensió de l'ús del català en tots els àmbits.
- El govern ha de tenir un òrgan encarregat de la política lingüística, que farà al seu torn la funció d'autoritat lingüística.
- Es crearà una comissió administrativa a fi de coordinar la política lingüística del govern amb la dels comuns.
- El govern ha de promoure l'intercanvi i la cooperació lingüística en l'àmbit internacional.
- Infraccions: lleus, sancionables amb reprensió privada per escrit o multa per un import màxim de 20.000 pessetes; greus, amb multa de 20.001 a 200.000 ptes.; molt greus amb multa de 200.001 a 500.000 ptes.
- En els cas d'una infracció comesa dins el marc d'una activitat empresarial, el responsable n'és el titular de l'empresa.
- Les empreses disposen d'un termini de dos anys per destinar a l'atenció al públic el personal amb el coneixement del català necessari.

ha Antoni Morell, president de l'Associació d'Escriptors i advocat de professió. Per a Morell, el fet que una llei hagi d'incloure necessàriament sancions per assegurar-ne el compliment "és una cosa que s'aprèn a primer curs de dret", però alhora es pregunta: "És convenient aquesta llei?". I en fa una radiografia sumària: "No sé si es tracta d'una declaració programàtica o d'un text legislatiu, d'altra banda molt confús i poc jurídic, segons el meu modest entendre". Amb aquestes paraules Morell denuncia les nombroses ambigüitats de l'articulat, que en un gran nombre de casos preveu vagues excepcions a les normes o remet a un desenvolupament reglamentari que els qui coneixen els usos i cos-

tums andorrans en la matèria poden sospitar que no arribarà mai.

Més contundent que Morell es mostra Oscar Ribas, ex-cap de govern i important empresari en els negocis del tabac i de la banca: "Penso que aquesta llei és un error. És lògic que els responsables públics legislin sobre la llengua dels rètols i els cartells, però sancionar certes conductes individuals és negatiu i fins i tot pot produir situacions conflictives". I afegeix que la llengua s'ha de defensar d'una altra manera, "per exemple, amb programes seriosos d'integració".

Una altra opinió d'un significatiu valor social serà la que al seu moment emeti el Centre de la Cultura Catalana, una entitat de difusió cultural que en els seus cinc anys

L'ús quotidià del català als carrers d'Andorra és molt baix. La llei pretén canviar aquesta situació, però no tots els andorrans estan convençuts de la seva eficàcia o fins de la seva necessitat.

de vida ha desenvolupat una notable activitat en favor del català i que és l'única associació cultural andorrana que en els seus estatuts proclama com a objectiu "la defensa, la promoció i l'enaltiment de la llengua catalana". El seu president, Salvador Brasó, declina fer qualsevol valoració prematura, i informa que en el moment actual es fa un treball intern amb consultes als socis, a entitats i a personalitats i que, com a resultat d'aquest treball, a primers de setembre el Centre emetrà una declaració i enllestirà unes esmenes que sotmetrà a la consideració dels parlamentaris.

Andorra com a model 'català'. Vistos des de Catalunya, el País Valencià o les Illes, els afers d'Andorra en relació a la llengua comuna, essent com és l'únic territori sobirà que la té per única llengua oficial, constitueixen per als sectors més sensibilitzats un model a imitar, a admirar i també a jutjar. Així va passar quan el cap del govern andorrà es va adreçar en català per primera vegada a l'Assemblea General de l'ONU, i així pot passar ara amb la "Llei del català" amb marca de fàbrica andorrana, que inevitablement serà comparada amb la de Catalunya i jutjada amb ull condescendent o exigent.

Jordi Pujol, en una visita recent a

El representant de Chirac a Andorra va dir sense rubor: "Em causa tristesa que el francès no sigui gaire present als carrers."

Andorra per a una sessió plenària de la Comunitat de Treball dels Pirineus, no ha desaprofitat l'ocasió per a felicitar els andorrans per dotar-se d'una llei ordenadora de l'ús de la llengua. El diputat Francesc Ferrer i Gironès ha confessat a EL TEMPS sentir-se "meravellat" després de llegir un articulat "fruit de la sobirania política que té Andorra" i assegura que "aquesta serà la primera i única llei existent d'autèntica normalització sense hipòteques de la llengua catalana". Per la seva banda, el sociòleg Salvador Cardús, que declara no creure's capaç de fer-ne una valoració jurídica, assenyala alguns passatges "obscur" i "algunes mostres de feblesa que una llei no

té per què mostrar", en referència a un passatge de l'exposició de motius que assenyala que la llei "es caracteritza per oferir possibilitats de rectificació pròpies per a cada cas i prèvies sempre a la sanció". Cardús també troba a faltar un possible esment de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) com a autoritat lingüística, funció que el projecte de llei fa recaure en un òrgan dependent del govern andorrà, si bé en un altre apartat es refereix a "les institucions de la llengua catalana encarregades d'establir i actualitzar la normativa" sense reconèixer-les explícitament com a autoritat. En aquest sentit, en dues ocasions solemnes i en presència de les més altes instàncies del IEC i de la seva Secció Filològica, els successius ministres de Cultura Pere Canturri i Enric Pujal han manifestat sense embuts que l'"acadèmia" de la llengua catalana a Andorra és el IEC.

La discussió social sobre la "Llei del català", dins Andorra, tot just ha començat, posposada per després de l'estiu. El judici que mereixi als ciutadans dels altres països de llengua catalana la llei que s'aprovarà aquesta tardor haurà de tenir en compte, per afinar el seu rigor, que si és veritat que Andorra és un país sobirà també ho és que és un microestat de 65.000 habitants, i que si en l'àmbit català el petit país del Pirineu és mirat com un model amb ulls esperançats, no és menys cert que sobre Andorra planen altres mirades menys condescendents i que els andorrans saben que són condicionadores. Un botó per mostra: en una visita oficial feta recentment, el representant del copríncep francès, Frédéric de Saint-Sernin, la més alta instància sota el cap d'estat pel costat francès Jacques Chirac –i que, pel càrrec que ocupa, hauria de ser un aferrissat defensor de l'ús sense interferències de la llengua oficial i constitucional d'Andorra–, en el moment del comiat va declarar sense rubor: "Em causa una mica de tristesa veure que la llengua francesa no és gaire present als carrers d'Andorra".

Àlvar Valls